

مقایسه شاخص‌های پایداری شهر کوچک دهدشت با متوسط نظام شهری کشور با تأکید بر

توسعه پایدار شهری

تاریخ دریافت مقاله: ۹۰/۰۹/۲۱ تاریخ پذیرش مقاله: ۹۱/۰۷/۰۲

عبدالله رازدشت^۱ (کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران)
حسین یغفوری (استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران)
آفرین ملکی* (کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران)

چکیده:

توسعه پایدار شهری در دهه‌های اخیر به الگوواره نوین و مسلطی در برنامه‌ریزی شهری تبدیل شده و هرگونه برنامه‌ریزی در شهر چنانچه با رویکرد توسعه پایدار طراحی و تدوین نگردد، عملاً در دسترسی به اهداف مورد نظر با موفقیت کمتری مواجه خواهد بود. نظریه توسعه پایدار و توسعه پایدار شهری و منطقه‌ای مستلزم تغییر زیرساخت‌های سیاسی، اجتماعی، کالبدی و اقتصادی است که باید مدیریت و برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای بر مبنای چارچوب اصول توسعه پایدار فراهم گردد.

وجود مشکلات ناشی از رشد شهرهای بزرگ، تراکم جمعیت و همچنین مهاجرت روستائیان به این شهرها موجب توجه و تأکید برنامه‌ریزان به تقویت و رشد شهرهای کوچک گردید. مطالعه و بررسی‌های محققان در کشورهای مختلف جهان نشان می‌دهد که شهرهای کوچک یکی از موفق‌ترین نمونه‌های سکونتگاهی در زمینه تحقق توسعه پایدار است.

مقاله حاضر با هدف تحلیل و مقایسه شاخص‌های پایداری شهر کوچک دهدشت با مناطق شهری کشور ارایه گردیده است. نوع پژوهش کاربردی- توسعه‌ای و روش مطالعه تحلیلی و توصیفی است که در آن برای تحلیل داده‌ها از آزمون‌های ویلکاکسون و علامت تک نمونه‌ای در محیط SPSS استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که، شهر دهدشت به لحاظ شاخص‌های توسعه پایدار (زیست محیطی، اقتصادی، اجتماعی و کالبدی) از عملکرد مناسبی نسبت به متوسط نظام شهری کشور برخوردار نمی‌باشد.

واژه‌های کلیدی:

توسعه پایدار، توسعه پایدار شهری، شهرهای کوچک، دهدشت

*نویسنده رابط: amaleki762@gmail.com

^۱. Abdollah.razdasht@yahoo.com

مقدمه

رشد سریع جمعیت و تمرکز آن‌ها در شهرها در سراسر جهان بر دورنمای زندگی اکثریت بشریت اثر می‌گذارد. بحران‌های این رشد سریع، فقر، تخریب محیط زیست، فقدان خدمات شهری، نزول زیربناهای موجود، فقدان دسترسی به زمین و سرپناه می‌باشد. برنامه‌ریزی شهری قرن بیستم در حالی پایان یافت که نه تنها این برنامه‌ریزی مثبت ارزیابی نمی‌گردد، بلکه چهره‌ای نازیبا در برابر محیط زیست شهری عرضه نموده و با فرهنگ فن‌گرایی ساختارهای زیستی و اجتماعی را نشانه رفته است، که پیامدی جز ناپایداری و عدم تعادل در زیر ساخت‌های طبیعی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی نداشته است (زیاری، ۱۳۸۰: ۳۷۱). بنابراین در سراسر دنیا، همواره شاهد بروز عدم تعادل‌هایی میان توسعه اقتصادی و رشد جمعیت از یک طرف و حفظ منابع طبیعی و شرایط زیستی از طرف دیگر می‌باشیم که به طور عمده در ارتباط نزدیکی با سیاست‌ها و کارکردهای نواحی شهری قرار دارند. در طول تاریخ بشری، عصر حاضر بیش‌ترین بهره‌برداری محیطی را به دلیل تقاضا، عملکرد و توسعه شهرها و شهرنشینان به خود دیده است. شهرها و به طور عمده شهرهای بزرگ و متوسط (در مقیاس جمعیتی) گره‌گاهها و کانون‌های بیش‌ترین بر خورد و تاثیر بر طبیعت می‌باشند و توسعه پایدار که به نحوی این ارتباط ناسالم را زیر سوال می‌برد، موضوع تفکربرانگیز مباحث توسعه‌ای اخیر است (فنی، ۱۳۸۲: ۴۸). نظریه‌ی توسعه‌ی پایدار شهری موضوعاتی همچون جلوگیری از آلودگی‌های محیط شهری و ناحیه‌ای، کاهش ظرفیت‌های تولید محیط محلی، ناحیه‌ای و ملی، حمایت از بازیافت‌ها و عدم حمایت از توسعه زیان‌آور و از بین بردن شکاف میان فقیر و غنی را مطرح می‌کند. همچنین این نظریه راه رسیدن به این اهداف را با برنامه‌ریزی‌های شهری، روستایی، ناحیه‌ای و ملی که برابر با قانون کنترل کاربری‌ها و کنترل بیش‌تر در شهر و روستا است می‌داند (پاپلی یزدی، ۱۳۸۲: ۳۴۰). در حقیقت توسعه پایدار، ما را به ایجاد جامعه‌ای رویایی، مافوق جامعه امروزی دعوت می‌نماید و به واقعیت‌سازی آن برای نسل‌های آتی تأکید می‌نماید (Pripc, 2005:5). با بروز ضایعات زیست محیطی در سطح جهانی و کاهش سطح عمومی زندگی مردم، به ویژه در جوامع شهری و طی یک الی دو دهه‌ی گذشته، رهیافت توسعه پایدار به عنوان موضوع روز دهه آخر قرن بیستم از سوی سازمان ملل مطرح و به عنوان دستور کار قرن بیست و یکم در سطوح بین‌المللی، منطقه‌ای و محلی تعیین شد (کاظمی محمدی و شکویی، ۱۳۸۳: ۲۸). توسعه شهرها و مطرح شدن اصل توسعه پایدار، توجه هر چه بیش‌تر به مسایل پایداری را مطرح ساخت. مسایل و مشکلات موجود به ویژه در شهرها نشان از عدم تحقق مشخصه‌های پایداری در آن‌ها

دارد. جغرافیای شهری در این وضعیت ابعاد و قلمروهای تازه‌ای می‌یابد و با بررسی مسائل مهم شهرهای جهان سوم (عدالت اجتماعی، کیفیت دسترسی مردم شهرها به نیازهای اساسی، حوزه‌های اجتماعی و....)، (شکویی، ۱۳۷۳: ۱۰-۹)، ضمن ارزیابی و تحلیل فضایی و اکولوژیکی از مشخصه‌های پایداری در مناطق و حوزه‌های شهری، سعی دارد کمک کند تا محیط زیست شهری مناسب برای ساکنان شهرها فراهم شود. با توجه به شلوغی بیش از حد شهرهای بزرگ و مشکلات ناشی از آن و هزینه‌های گزاف احداث شهرهای جدید در ایران و عدم موفقیت کامل آن‌ها و همچنین تقویت شهرهای اقماری که خود در دراز مدت منجر به تمرکزگرایی و فشار بیشتر بر مادر شهر می‌شود، یکی از بهترین ایده‌ها جهت تمرکززدایی و توسعه همه مناطق کشور و تقویت شهری منظم، ایجاد شهرهای کوچک می‌باشد. به همین منظور، در طرح ایران ۱۴۰۰ به توسعه و تقویت شهرهای کوچک و مستعد با تحقق شعار ورود ایران به ۱۴۰۰ با ایجاد ۱۴۰۰ نیک شهر اسلامی مورد توجه قرار گرفته است (ایزدی، ۱۳۸۰: ۱۳۷). مطالعه و بررسی‌های محققان در کشورهای مختلف جهان نشان می‌دهد که شهرهای کوچک یکی از موفق‌ترین نمونه‌های سکونتگاهی در زمینه تحقق توسعه پایدار است (فنی، ۱۳۸۲: ۴۸). توسعه شهرهای کوچک روش مناسبی برای توسعه فضایی و ایجاد رشد اقتصادی و تعادل اجتماعی است و می‌تواند به عنوان شقی در مقابل رشد شهرهای بزرگ عمل نماید (ضرابی، ۱۳۷۸: ۱۰). نمونه موردی این تحقیق شهر دهدشت در استان کهگیلویه و بویراحمد است که دارای توسعه‌ای ناهمگون می‌باشد. به واسطه قرارگیری شهر در بین ارتفاعات و اراضی کشاورزی، این توسعه عموماً با تخریب اراضی کشاورزی همراه بوده است. با توجه به تحولات سریع جمعیتی و توسعه فیزیکی شهر لزوم توسعه برنامه‌ریزی شده بیش از پیش احساس می‌شود که باید جهت‌یابی توسعه فیزیکی با توجه به عوامل تأثیرگذار در این توسعه به گونه‌ای صورت گیرد که همراه با توسعه فیزیکی مطلوب شهر کم‌ترین خسارت به اراضی کشاورزی وارد شود و بتوان با حفظ محیط زیست به توسعه پایدار شهر دست یافت، توسعه‌ای که در آن اهداف اقتصادی، اجتماعی، فیزیکی در پیوند با هم قرار بگیرند.

در این تحقیق سعی بر آن است مقایسه‌ای بین شاخص‌های پایداری در شهر دهدشت با متوسط نظام شهری کشور به عمل آید.

روش تحقیق

این تحقیق از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ روش انجام توصیفی- تحلیلی می‌باشد. محدوده‌ی جغرافیایی مورد پژوهش شهر دهدشت می‌باشد. برای جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های مورد نیاز، از بررسی‌های اسنادی و همچنین مطالعات میدانی از قبیل مصاحبه (با کارشناسان مسکن و شهرسازی، بنیاد مسکن و دفتر فنی شهرداری) و مشاهده استفاده شده است. در این پژوهش ابتدا شاخص‌های پایداری در شهر دهدشت و مناطق شهری کشور از متون مربوطه استخراج شده و سپس با استفاده از نرم افزار SPSS و از طریق آزمون‌های ناپارامتریک ویلکاکسون و آزمون علامت تک نمونه‌ای به تحلیل داده‌های تحقیق پرداخته شده است.

تعاریف و مفاهیم

مفهوم پایداری^۱

این مفهوم ریشه در یک اصل اکولوژیکی دارد، براساس این اصل اگر در هر محیطی به اندازه‌ی توان طبیعی فرآوری محیط زیست، بهره‌برداری یا بهره‌وری انجام شود، اصل سرمایه (منابع اکولوژیکی) به طور پایدار باقی می‌ماند و استفاده ما از محیط به اندازه آن توان تولیدی، همیشه پایدار است. میزان استفاده انسان در آن محیط زیست معین، که در خور توان ها و ظرفیت‌های محیط است، به این خاطر که به اندازه تمام تولید است پس بازده حداکثر یا پیشینه را نیز دارد (مخدوم، ۱۳۷۸: ۵۴).

در هر صورت اگر مفهوم اصلی پایداری عبارت از پایدار کردن کیفیت زندگی مردم باشد، اهداف اجتماعی و اقتصادی با سهولت بیش تری قابل شناسایی خواهند بود. اهداف اجتماعی شامل دستیابی به برابری و حفظ تنوع فرهنگی، ارتقای نقش خانواده، افزایش حس جمعی و شهروندی، دستیابی به کیفیت و بهتر کردن کیفیت زندگی است. اهداف اقتصادی مشتمل بر اهداف قبلی و هر نوع تغییر در فعالیت های اقتصادی خواهد بود که موجب ارتقاء بهبود کیفیت زندگی بشود.

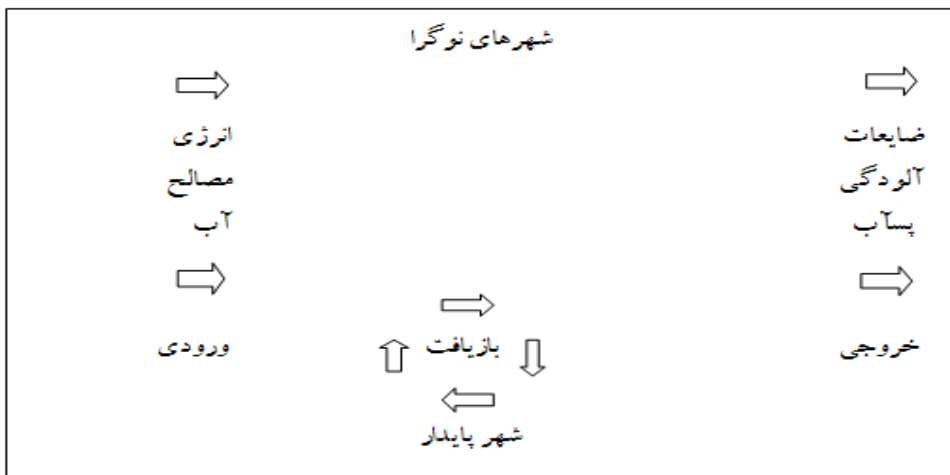
این موارد شامل ایجاد اقتصاد محلی پایداری است که زندگی مردم را بهتر می‌کند و شرایط کاری را بهبود می‌بخشد. به همین ترتیب اهداف زیست محیطی نیازمند ارتقای ظرفیت به منظور بهبود بخشی به کیفیت زندگی اجتماعات انسانی هستند. کاهش آلودگی، زندگی سالم

¹ -Sustainability

را ارتقاء می‌دهد و حفظ محیط طبیعی برای همه لذت بخش است و به شدت بر کیفیت زندگی می‌افزاید. این بدان معنی است که حتی اگر حفاظت از محیط مفهوم اصلی نباشد، هدف زیست محیطی نقش مهمی را در پایدار کردن محیط زیست و ارتقای کیفیت زندگی ایفا می‌کند. فرآیند پایداری، جریانی چند بعدی است که ضمن بهبود وضعیت اقتصادی، ایجاد رفاه همگانی، توأم با عدالت اجتماعی از آثار مخرب زیست محیطی و اکولوژیکی و ناهنجاری های اجتماعی به دور است (حبیب، ۱۳۸۶: ۱۱۱).

شهر پایدار

شهر پایدار شهری است که به دلیل استفاده اقتصادی از منابع، اجتناب از تولید بیش از حد ضایعات و بازیافت آن‌ها تا حد امکان و پذیرش سیاست‌های مفید، در دراز مدت قادر به ادامه حیات خود باشد. شهر پایدار در مقابل شهرهای نوگرا با مشخصات حجم زیاد ورودی مواد و انرژی در مقابل حجم زیاد خروجی ضایعات و آلودگی است (شکل شماره ۱) برنامه‌ریزان شهر پایدار باید هدفشان را بر مبنای ایجاد شهرهایی با ورودی کم تر انرژی و مصالح و خروجی کم تر ضایعات و آلودگی متمرکز کنند (ترنر، ۱۳۷۶: ۱۸۰).

شکل شماره ۱: شهرهای پایدار با ورودی و خروجی کمتر و بازیافت بیشتر (مأخذ: همان، ۱۸۰)

توسعه پایدار شهری

توسعه‌ی پایدار شهری فرایندی است که طی آن گردش انرژی در شهر در حداقل شرایط عملکردی، حداکثر کارایی را داشته و توزیع یکسانی را در به حرکت درآوردن عناصر به عنوان یک مجموعه یک پارچه و متصل ایجاد می‌نماید. این فضا ضمن این که خود به عنوان یک موتور محرک درونی در جهت به فعلیت درآوردن قابلیت های موجود در اجزا عمل می‌کند، به موازات آن به صورت یک محرک رشد بیرونی نیز عمل کرده و جریانات نهفته و یا منزوی را با اتصال به جریانات درونی خود به حرکت در می‌آورد. به علاوه حداقل اثرات زیانبار محیطی را بر پیرامون خود دارد. یک شهر پایدار، فضایی است که اکثر قریب به اتفاق ساکنانش از سکونت در آن فضا احساس رضایت داشته باشند (Haughton, 1997:194).

شهر پایدار شهری است که دارای آن چنان اقتصادی باشد که نه تنها کم ترین اثر نامطلوب را برای محیط زیست داشته باشد (بحرینی، ۱۳۷۶: ۲۳)، بلکه جنبه‌های کالبدی و فیزیکی شهر یعنی توسعه آینده بهینه شهر را مورد توجه قرار دهد و از نظر کاربری‌ها با هماهنگی و انسجام عمل نماید و مشارکت شهروندان را در دستور کار قرار دهد (صرافی، ۱۳۷۹: ۱۱-۱۲).

شاخص‌های توسعه پایدار شهری

انتخاب و تعیین شاخص‌ها در امر توسعه و توسعه نیافتگی و اینکه آیا وضعیت توسعه یافتگی، پایداری را نشان می‌دهد یا ناپایداری را، یکی از مراحل اساسی در امر برنامه‌ریزی توسعه شهری است. در تحقیق حاضر با توجه به موضوع و هدف تحقیق، معیارها و شاخص‌های توسعه پایدار شهری در چهار حوزه اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و کالبدی از متون مربوطه استخراج و دسته بندی شده‌اند، که در جدول (شماره ۱) به اختصار آورده شده‌اند.

جدول شماره ۱: شاخص‌های توسعه پایدار شهری

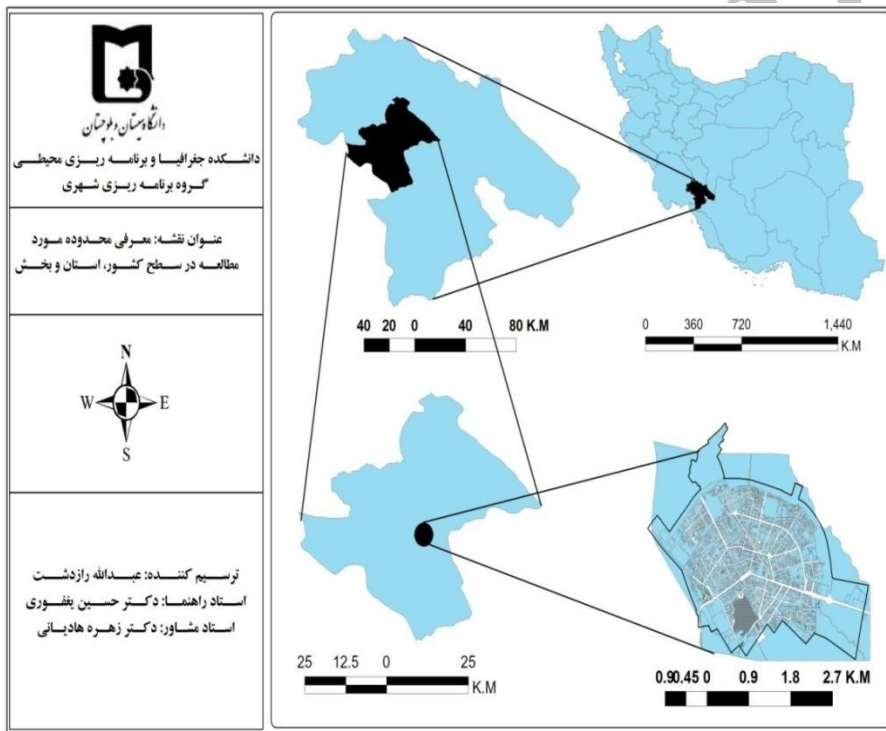
شاخص‌ها			
اجتماعی	اقتصادی	زیست محیطی	نهادی - کالبدی
نرخ رشد جمعیت در مقطع ۷۵-۸۵	درصد جمعیت فعال از نظر اقتصادی	نرخ رشد واحدهای مسکونی در مقطع ۷۵-۸۵	سرانه مسکونی
نسبت جمعیت مردان به زنان	درصد جمعیت غیرفعال از نظر اقتصادی	متوسط تعداد جمعیت در خانوار	سرانه تجاری
درصد جمعیت مردان باسواد	تفاوت درصد فعالیت مردان و زنان	متوسط تعداد خانوار در واحدهای مسکونی	سرانه آموزشی
درصد زنان باسواد	نرخ بیکاری	درصد خانوارهای دارای آب آشامیدنی	سرانه آموزش عالی
درصد خانوارهای بدون عضو بیسواد	درصد اشتغال جمعیت ۱۰-۱۴ ساله	درصد خانوارهای دارای برق	سرانه مذهبی
تفاوت درصد مردان و زنان باسواد	نسبت وابستگی	درصد خانوارهای دارای تلفن	سرانه فرهنگی
نرخ رشد خانوار در مقطع ۷۵-۸۵	درصد خانوارهای مالک ساختمان و زمین	درصد خانوارهای دارای حمام	سرانه جهانگردی
درصد خانوار ۵ نفره و بیش تر	درصد خانوارهای مستأجر	درصد خانوارهای دارای گاز شهری	سرانه درمانی - بهداشتی
درصد جمعیت ۱۴-۰ سال	تفاوت درصد فعالیت مردان و زنان	درصد واحدهای مسکونی با عمر تا ده سال	سرانه ورزشی
درصد جمعیت ۶۵ سال و بیش تر		درصد واحدهای مسکونی کم دوام	سرانه فضای سبز
متوسط بعد خانوار		درصد واحدهای مسکونی بادوام	سرانه حمل و نقل

مأخذ: موسوی، ۱۳۸۲

موقعیت جغرافیایی شهر دهدشت

شهر دهدشت در میان دشتی به همین نام و در فاصله‌ی تقریبی ۲۹۰ کیلومتری شمال غربی یاسوج (مرکز استان) واقع و در حوزه آبریز رودخانه خیرآباد قرار دارد. فاصله تقریبی این دشت از رودخانه‌ی مارون در شمال آن، حدود ۲۰ کیلومتر است. شهر دهدشت در میان دشت مذکور با طول جغرافیایی ۵۰-۳۴ درجه و عرض جغرافیایی ۳۰-۲۸ درجه و با ارتفاع ۸۱۰ متر

از سطح دریا قرار گرفته است. در اطراف دشت مزبور کوه های مرتفعی وجود دارند که ارتفاع بلندترین نقطه آن در قله سیاه کوه به ۲۳۳۰ متر می‌رسد. در سمت غرب، به خاطر گسترش رسوبات گچی و ماسه سنگی از ارتفاعات کاسته می‌شود به طوری که در اطراف دهدشت به صورت تپه ماهورهایی ظاهر شده‌اند، این دشت با روندی شمال غربی- جنوب شرقی به طول حدود ۱۱ کیلومتر و عرض حدود ۳ کیلومتر در منطقه گسترش دارد (مهندسین مشاور نقش جهان پارس، ۱۳۸۲: ۱۲).

شکل شماره ۲: محدوده مورد مطالعه در سطح کشور، استان و شهرستان

یافته‌های تحقیق

در این بخش که بخش اصلی تحقیق می‌باشد، شاخص‌های پایداری شهری در شهر دهدشت و مناطق شهری کشور با استفاده از آزمون‌های ویلکاکسون و علامت تک نمونه ای در

محیط SPSS با هم مقایسه شده‌اند و میزان پایداری شهری در شهر دهدشت نسبت به متوسط نظام شهری کشور سنجیده شده است.

تحلیل شاخص‌های منتخب زیست محیطی

برای تحلیل شاخص‌های منتخب زیست محیطی از متغیرها یا زیر شاخص‌های جدول (شماره ۲) استفاده شده است.

جدول شماره ۲: شاخص‌های منتخب زیست محیطی شهر دهدشت و مناطق شهری کشور

مناطق شهری کشور	شهر دهدشت	شاخص
۴	۴/۶	نرخ رشد واحدهای مسکونی در مقطع ۷۵-۸۵
۴/۵۶	۵/۴	متوسط تعداد جمعیت در خانوار
۱/۱۵	۱/۸	متوسط تعداد خانوار در واحدهای مسکونی
۹۶/۲۶	۹۹/۳۸	درصد خانوارهای دارای آب آشامیدنی
۹۹/۰۹	۱۰۰	درصد خانوارهای دارای برق
۹۱/۰۸	۸۰/۰۳	درصد خانوارهای دارای تلفن
۸۱/۲۴	۹۹/۵	درصد خانوارهای دارای حمام
۴۸/۱۷	۹۹/۳	درصد خانوارهای دارای گاز شهری
۳۷/۸	۵۳/۵	درصد واحدهای مسکونی با عمر تا ده سال
۶/۴	۴/۸	درصد واحدهای مسکونی کم دوام
۷۶/۶۳	۴۱/۷	درصد واحدهای مسکونی بادوام

مأخذ: مهندسین مشاور نقش جهان پارس، ۱۳۸۵

با توجه به جدول (شماره ۳) مقدار احتمال مربوط به آزمون ویلکاکسون برابر ۰/۳۲۸ است که از ۰/۰۵ بزرگ تر است بنابراین با اطمینان ۹۵٪ این نتیجه حاصل می‌شود که شهر دهدشت به لحاظ شاخص‌های زیست محیطی توسعه پایدار از عملکرد مناسبی نسبت به متوسط نظام شهری کشور برخوردار نمی‌باشد.

جدول شماره ۳: تحلیل شاخص‌های منتخب زیست محیطی در قالب آزمون ویلکاکسون

	مقایسه شاخص‌های منتخب زیست محیطی مناطق شهری کشور و شهر دهدشت
Z مقدار	-.978 ^a
Asymp. Sig. (2-tailed) مقدار مربوط به سطح معنی داری	.328

a. Based on positive ranks.

b. Wilcoxon Signed Ranks Test

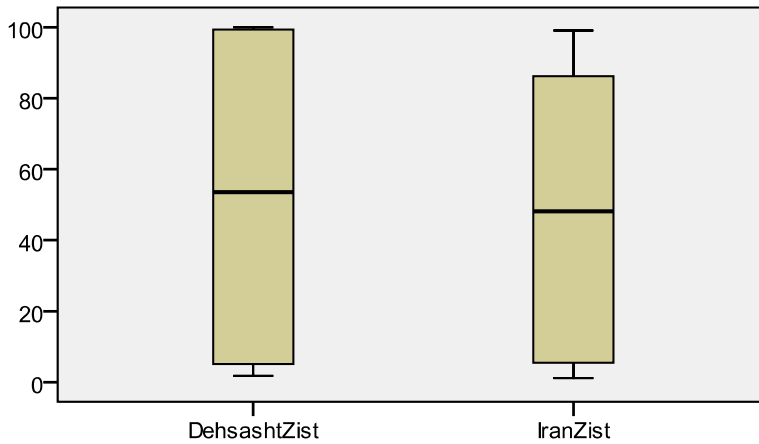
در ادامه برای اطمینان بیش تر در راستای مقایسه‌ی شاخص‌های منتخب زیست محیطی از آزمون علامت تک نمونه‌ای استفاده شده است. با توجه به جدول (شماره ۴) مقدار احتمال مربوط به آزمون علامت تک نمونه‌ای برابر ۰/۲۲۷ است که از ۰/۰۵ بزرگ تر است بنابراین با اطمینان ۹۵٪ این نتیجه حاصل می‌شود که شهر دهدشت به لحاظ شاخص‌های زیست محیطی توسعه پایدار از عملکرد مناسبی نسبت به متوسط نظام شهری کشور برخوردار نمی‌باشد.

جدول شماره ۴: تحلیل شاخص‌های منتخب زیست محیطی در قالب آزمون علامت تک نمونه‌ای

	مقایسه شاخص‌های منتخب زیست محیطی مناطق شهری کشور و شهر دهدشت
Exact Sig. (2-tailed)	.227 ^a

a. Binomial distribution used.

b. Sign Test

شکل شماره ۳: نمودار مقایسه شاخص‌های منتخب زیست محیطی شهر دهدشت و مناطق شهری کشور

تحلیل شاخص‌های منتخب نهادی - کالبدی

برای تحلیل شاخص‌های منتخب نهادی- کالبدی از متغیرها یا زیر شاخص‌های جدول (شماره ۵) استفاده شده است.

جدول شماره ۵: شاخص‌های منتخب نهادی- کالبدی بین شهر دهدشت و نقاط شهری کشور

مناطق شهری کشور	شهر دهدشت	شاخص
۲۵/۱۹	۴۵/۶۸	سرانه مسکونی
۰/۹۸	۱/۳۷	سرانه تجاری
۱/۰۲	۴/۵	سرانه آموزشی
۱/۳	۰/۵۴	سرانه آموزش عالی
۰/۱۷	۰/۰۹	سرانه مذهبی
۰/۰۵	۰/۰۹	سرانه فرهنگی
۰/۱۲	۰/۰۶	سرانه جهانگردی
۰/۸۸	۳/۷	سرانه درمانی- بهداشتی
۰/۱۲	۱/۲۵	سرانه ورزشی
۳/۸۸	۱/۹۵	سرانه فضای سبز
۲۱/۴	۱/۹۴	سرانه حمل و نقل

مأخذ: مهندسیین مشاور نقش جهان پارس، ۱۳۸۵ (واحد شاخص ها مترمربع است).

با توجه (شماره ۶) به مقدار احتمال مربوط به آزمون ویلکاکسون برابر $0/534$ است که از $0/05$ بزرگ تر است بنابراین با اطمینان 95% این نتیجه حاصل می‌شود که شهر دهدشت به لحاظ شاخص‌های نهادی - کالبدی توسعه پایدار از عملکرد مناسبی نسبت به متوسط نظام شهری کشور برخوردار نمی‌باشد.

جدول شماره ۶: تحلیل شاخص‌های منتخب نهادی - کالبدی در قالب آزمون

ویلکاکسون

	مقایسه شاخص‌های منتخب نهادی - کالبدی مناطق شهری کشور و شهر دهدشت
Z مقدار	-0.622^a
Asymp. Sig. (2-tailed) معناداری	.534

a. Based on positive ranks.

b. Wilcoxon Signed Ranks Test

در ادامه تحلیل شاخص‌های منتخب نهادی - کالبدی، از آزمون علامت استفاده شده است. با استناد به جدول (شماره ۷) مقدار احتمال مربوط به آزمون علامت تک نمونه ای برابر $1/000$ است که از $0/05$ بزرگ تر است بنابراین با اطمینان 95% این نتیجه حاصل می‌شود که شهر دهدشت به لحاظ شاخص‌های نهادی - کالبدی توسعه پایدار از عملکرد مناسبی نسبت به متوسط نظام شهری کشور برخوردار نمی‌باشد.

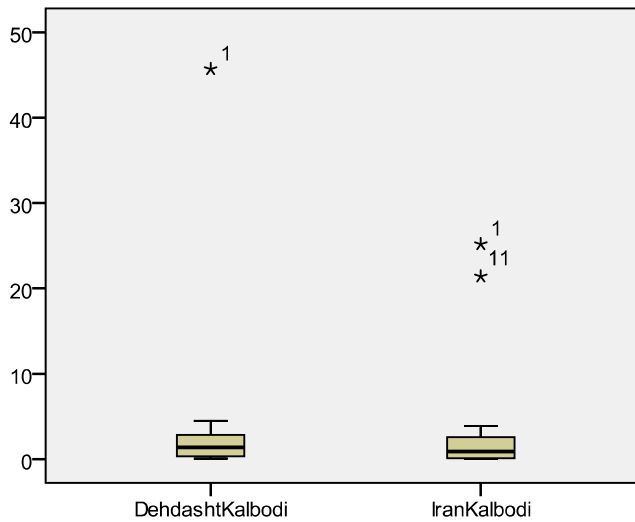
جدول شماره ۷: تحلیل شاخص‌های منتخب نهادی - کالبدی در قالب آزمون

علامت تک نمونه‌ای

	مقایسه شاخص‌های نهادی - کالبدی مناطق شهری کشور با شهر دهدشت
Exact Sig. (2-tailed)	1.000^a

a. Binomial distribution used.

b. Sign Test

شکل شماره ۴: نمودار مقایسه شاخص‌های منتخب نهادی- کالبدی شهر دهدشت و مناطق شهری کشور

تحلیل شاخص‌های منتخب اقتصادی

برای تحلیل شاخص‌های منتخب اقتصادی از متغیرها یا زیر شاخص‌های جدول (شماره ۸) استفاده شده است.

جدول شماره ۸: مقایسه شاخص‌های منتخب اقتصادی شهر دهدشت و مناطق شهری کشور

مناطق شهری کشور	شهر دهدشت	شاخص
۳۸/۷۷	۳۸/۶	درصد جمعیت فعال از نظر اقتصادی
۶۱/۲۳	۶۱/۴	درصد جمعیت غیرفعال از نظر اقتصادی
۳۸/۹۵	۳۹/۸	تفاوت درصد فعالیت مردان و زنان
۱۱/۸۲	۹/۶	نرخ بیکاری
۰/۸	۱/۷	درصد اشتغال جمعیت ۱۰-۱۴ ساله
۰/۴۳	۱/۵	نسبت وابستگی
۶۲/۲	۶۴/۸	درصد خانوارهای مالک ساختمان و زمین
۹/۲	۲۱/۴	درصد خانوارهای مستأجر

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵

با توجه به جدول (شماره ۹) مقدار احتمال مربوط به آزمون ویلکاکسون برابر $0/233$ است که از $0/05$ بزرگ تر است بنابراین با اطمینان 95% این نتیجه حاصل می شود که شهر دهدشت به لحاظ شاخص های اقتصادی توسعه پایدار از عملکرد مناسبی نسبت به متوسط نظام شهری کشور برخوردار نمی باشد.

جدول شماره ۹: تحلیل شاخص های منتخب اقتصادی در قالب آزمون ویلکاکسون

	مقایسه شاخص های منتخب اقتصادی مناطق شهری کشور و شهر دهدشت
Z مقدار	-1.192^a
Asymp. Sig. (2-tailed) سطح معناداری	.233

a. Based on positive ranks.

b. Wilcoxon Signed Ranks Test

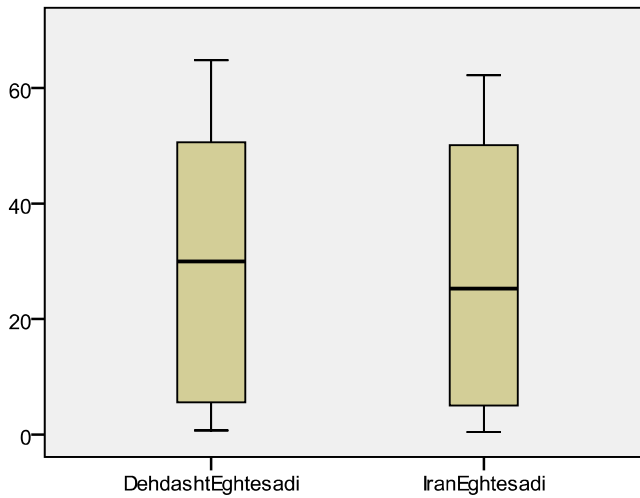
در ادامه به تحلیل شاخص های منتخب اقتصادی با استفاده از آزمون علامت تک نمونه ای پرداخته شده است. مقدار احتمال مربوط به آزمون علامت تک نمونه ای برابر $0/227$ است که از $0/05$ بزرگ تر است بنابراین با اطمینان 95% این نتیجه حاصل می شود که شهر دهدشت به لحاظ شاخص های اقتصادی توسعه پایدار از عملکرد مناسبی نسبت به متوسط نظام شهری کشور برخوردار نمی باشد.

جدول شماره ۱۰: تحلیل شاخص های منتخب اقتصادی در قالب آزمون علامت تک نمونه ای

	مقایسه شاخص های منتخب اقتصادی مناطق شهری کشور و شهر دهدشت
Exact Sig. (2-tailed)	$.727^a$

a. Binomial distribution used.

b. Sign Test

شکل شماره ۵: نمودار مقایسه شاخص‌های منتخب اقتصادی شهر دهدشت و مناطق شهری کشور

تحلیل شاخص‌های منتخب اجتماعی

برای تحلیل شاخص‌های منتخب اجتماعی از متغیرها یا زیر شاخص‌های جدول (شماره ۱۱) استفاده شده است.

جدول شماره ۱۱: مقایسه شاخص‌های منتخب اجتماعی شهر دهدشت و مناطق شهری کشور

مناطق شهری کشور	شهر دهدشت	شاخص
۱/۶۱	۲/۳۳	نرخ رشد جمعیت در مقطع ۷۵-۸۵
۱/۰۴	۱/۰۳	نسبت جمعیت مردان به زنان
۸۸/۹۳	۸۷/۲۵	درصد جمعیت مردان باسواد
۸۵/۵۵	۳۷/۴۳	درصد زنان باسواد
۷۳/۱	۷۹/۶	درصد خانوارهای بدون عضو بیسواد
۶/۶۴	۲/۳۹	تفاوت درصد مردان و زنان باسواد
۴/۵	۳/۸۲	نرخ رشد خانوار در مقطع ۷۵-۸۵
۳۲/۲۱	۲۵/۰۸	درصد خانوار ۵ نفره و بیش تر
۲۳/۷	۳۳/۱۳	درصد جمعیت ۰-۱۴ سال
۴/۷۷	۴/۴	درصد جمعیت ۶۵ سال و بیش تر
۳/۸۹	۵/۴	متوسط بعد خانوار

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵

با توجه به (شماره ۱۲) مقدار احتمال مربوط به آزمون ویلکاکسون برابر $0/594$ است که از $0/05$ بزرگ تر است بنابراین با اطمینان 95% این نتیجه حاصل می‌شود که شهر دهدشت به لحاظ شاخص‌های اقتصادی توسعه‌ی پایدار از عملکرد مناسبی نسبت به متوسط نظام شهری کشور برخوردار نمی‌باشد.

جدول شماره ۱۲: تحلیل شاخص‌های منتخب اجتماعی در قالب آزمون ویلکاکسون

	مقایسه شاخص‌های منتخب اجتماعی مناطق شهری کشور و شهر دهدشت
Z مقدار	-0.533^a
Asymp. Sig. (2-tailed) سطح معناداری	$.594$

a. Based on negative ranks.

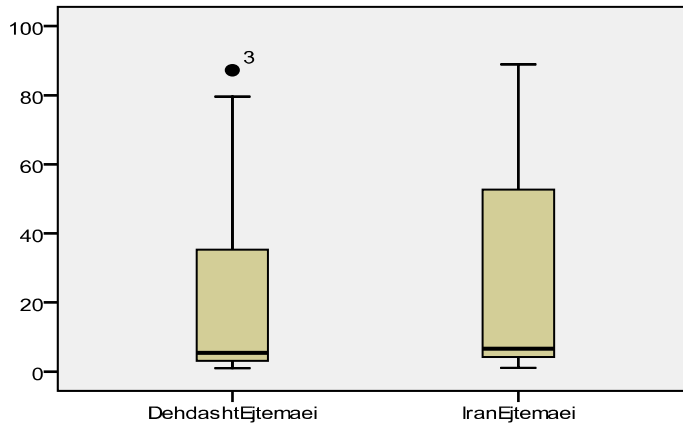
b. Wilcoxon Signed Ranks Test

در ادامه همچون قبل به تحلیل شاخص‌های منتخب اجتماعی با استفاده از آزمون علامت تک نمونه‌ای اقدام شده است. با استناد به جدول (شماره ۱۳) مقدار احتمال مربوط به آزمون علامت تک نمونه‌ای برابر $0/549$ است که از $0/05$ بزرگ تر است، بنابراین با اطمینان 95% این نتیجه حاصل می‌شود که شهر دهدشت به لحاظ شاخص‌های اقتصادی توسعه پایدار از عملکرد مناسبی نسبت به متوسط نظام شهری کشور برخوردار نمی‌باشد.

جدول شماره ۱۳: تحلیل شاخص‌های منتخب اقتصادی در قالب آزمون علامت تک نمونه‌ای

	مقایسه شاخص‌های منتخب اجتماعی مناطق شهری کشور و شهر دهدشت
Exact Sig. (2-tailed)	$.549^a$

شکل شماره ۶: نمودار مقایسه شاخص‌های منتخب اجتماعی شهر دهدشت و مناطق شهری کشور

نتیجه‌گیری

شهر دهدشت به عنوان یک شهر کوچک، در استان کهگیلویه و بویراحمد واقع شده است. این شهر دارای توسعه‌ای ناهمگون بوده و روند توسعه‌ی آن همگام با تحولات جمعیتی‌اش نمی‌باشد. در این راستا این مقاله به مقایسه تطبیقی شاخص‌های پایداری منتخب و موجود شهر دهدشت با متوسط نظام شهری کشور پرداخته است. در پژوهش انجام گرفته ابتدا شاخص‌های پایداری (زیست محیطی، اقتصادی، اجتماعی و کالبدی) در شهر دهدشت و مناطق شهری کشور استخراج شده و سپس با استفاده از آزمون‌های ناپارامتریک ویلکاکسون و علامت تک نمونه‌ای به مقایسه این شاخص‌ها پرداخته شده است. در کلیه آزمون‌های انجام گرفته مشاهده شد که در سطح اطمینان ۰/۰۵٪، ضریب معنی‌داری بالای ۰/۰۵ بوده که این میزان از ضریب معنی‌داری نشان از عدم وجود رابطه بین شاخص‌های منتخب پایداری در شهر دهدشت با متوسط نظام شهری کشور دارد که نهایتاً این نتیجه حاصل می‌شود که شهر دهدشت به لحاظ شاخص‌های توسعه پایدار از عملکرد مناسبی نسبت به متوسط نظام شهری کشور برخوردار نمی‌باشد. این وضعیت ناشی از عدم توزیع عادلانه فرصت‌ها در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی، زیرساختی و ناکارآمدی برنامه‌ها و سیاست‌های اجرایی در سطح شهر می‌باشد که این عوامل نابرابری‌ها را روز بروز تقویت می‌کند.

ارائه پیشنهادها و راهبردهای توسعه پایدار شهر دهدشت

تقویت شاخص های موثر بر توسعه پایدار اساسی ترین راهبرد جهت توسعه پایدار شهرستان های کشور است. در این راستا جهت کاهش مشکلات و رسیدن به توسعه پایدار شهردهدشت راهبردهای مناسبی به شرح زیر عنوان می شود:

✓ راهکارهای توسعه بهداشتی و درمانی

- احداث مراکز خانه بهداشت در شهر و لزوم توجه به شاخص های دسترسی و مکانیابی.
- افزایش تعداد داروخانه ها در نواحی مختلف شهر و جلوگیری از تمرکز آن در مرکز شهر.
- تجهیز مراکز بهداشتی موجود به امکانات و خدمات پزشکی.

✓ راهکارهای توسعه ابعاد اجتماعی - فرهنگی

- افزایش نسبت باسوادان بویژه فراهم نمودن تسهیلات لازم برای آموزش زنان.
- ارتقای سطح دانش و مهارت های فنی ساکنان.
- احداث و راه اندازی سالن های ورزشی.
- راه اندازی کتابخانه ها در شهرها و روستاها.
- گسترش سینماها و احداث آن در نواحی مختلف شهر.
- فراهم نمودن تسهیلات لازم برای افزایش باسوادی زنان.
- بهبود دسترسی به مراکز فرهنگی، هنری و آموزشی و احداث مراکز دانشگاهی.
- افزایش امکانات و خدمات و تسهیلات رفاهی در جهت جلوگیری از مهاجرت به شهر.

✓ راهکارهای توسعه اقتصادی

- افزایش اشتغال و کاهش بیکاری.
- افزایش نسبت اشتغال زنان.
- به کارگیری استراتژی های مناسب در راستای استعداد هر منطقه.
- اشتغال زایی از طریق ایجاد کارگاه های کوچک.
- بازاریابی برای صنایع دستی و حمایت از کارگاه های کوچک.
- ایجاد صنایع تبدیلی در مناطقی که دارای محصولات های مختلف با پتانسیل های بالایی می باشند.

✓ راهکارهای توسعه زیربنایی

- سازماندهی خدمات زیربنایی در شهر.
- افزایش خدمات زیربنایی و عمرانی در زمینه آب، برق، تلفن و گاز.

- اصلاح شبکه هندسی معابر برای سهولت در امر حمل و نقل و بالا بردن کیفیت معابر سواره در کمربندی های شهر و خیابان های ورودی مشرف به شهر.
- تسریع در راه اندازی و افتتاح جاده ارتباطی اهواز- اصفهان در جهت بالا بردن سطح توسعه شهر و به نوعی خارج نمودن شهر از حالت انزوا.
- گسترش مراکز پستی، پست بانک و دفاتر فناوری اطلاعات و ارتباطات در نواحی مختلف شهر.

✓ راهکارهای توسعه کالبدی

- احداث مساکن با اصول فنی- مهندسی و مقاوم در برابر حوادث طبیعی.
- ایجا اماکن ورزشی از قبیل سالن های ورزشی در نواحی شهر و احیاء استادیو های ورزشی.
- بهسازی و نوسازی مساکن بافت فرسوده شهر.
- افزایش تاسیسات و تسهیلات مساکن.
- افزایش فضاهای سبز و تلاش برای عملی نمودن طرح کمربند سبز شهر.
- اختصاص فعالیت های مختلف به اراضی بایر داخل شهر برای جلوگیری از گسترش بی رویه افقی شهر.

Archive of SID

منابع و مآخذ:

۱. ایزدی، ح. ۱۳۸۰. تبدیل روستا به شهر و نقش آن در توسعه روستایی مورد استان فارس. رساله دکتری، دانشگاه تربیت مدرس.
۲. بحرینی، ح. ۱۳۷۶. شهرسازی و توسعه پایدار. ماهنامه رهیافت. شماره ۱۷.
۳. پاپلی یزدی، م. رجبی سناجردی، ح. ۱۳۸۲. نظریه‌های شهر و پیرامون. انتشارات سمت. تهران.
۴. ترنر، ت. ۱۳۷۶. شهر همچون چشم انداز: نگرشی فراتر از فرانوگرایی به طراحی و برنامه ریزی شهری. ترجمه فرشاد نوریان. انتشارات شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری. تهران.
۵. حبیب، ف. ۱۳۸۶. رویکرد پایداری در متن شهرسازی. مجله علوم و تکنولوژی محیط زیست. ۱ (۹).
۶. زیاری، ک. ۱۳۸۰. توسعه پایدار و مسؤولیت برنامه‌ریزان شهری در قرن بیست‌ویکم. مجله علمی - پژوهشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی. شماره ۱۶۰: .
۷. شکوئی، ح. ۱۳۷۳. دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری. جلد اول. انتشارات سمت.
۸. صرافی، م. ۱۳۷۹. شهر پایدار چیست؟. فضای مدیریت و برنامه ریزی شهری. ۴ (۱).
۹. ضرابی، ا. ۱۳۷۸. آینده شهرها. برنامه‌ریزی توسعه پایدار شهری. مجموعه مقالات اولین همایش توسعه پایدار شهری. شهرداری تبریز. تبریز.
۱۰. فنی، ز. ۱۳۸۲. شهرهای کوچک رویکردی دیگر در توسعه منطقه‌ای. انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور. تهران.
۱۱. مخدوم، م. ۱۳۷۸. مولفه‌های علمی و توسعه پایدار در محیط زیست. همایش محیط زیست و توسعه. دانشگاه تهران. تهران.
۱۲. مرکز آمار ایران. ۱۳۸۵. سرشماری عمومی نفوس و مسکن.
۱۳. موسی کاظمی محمدی، م. شکوئی، ح. ۱۳۸۳. سنجش پایداری اجتماعی توسعه شهر قم. مجله پژوهش‌های جغرافیایی. شماره ۴۳
۱۴. مهندسین مشاور نقش جهان پارس. ۱۳۸۵. طرح تفصیلی شهر دهدشت. سازمان مسکن و شهرسازی.
۱۵. مهندسین مشاور نقش جهان پارس. ۱۳۸۲. طرح جامع شهر دهدشت. وزارت مسکن و شهرسازی.
۱۶. موسوی، م. ۱۳۸۲. سنجش درجه توسعه یافتگی نواحی ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد. یزد.
17. Houghton, G., 1997. Developing sustainable urban development models. *Journal of Cities*, Vol 14, and No 4.
18. Pripco, C., 2005. Sustainable Development. Available at: www.ingham.org/ce/CED/article.